

Opgave 1 Een echte Vermeer?

De Delftse schilder Johannes Vermeer (1632-1675), beroemd van 'Het melkmeisje' en 'Meisje met de parel', onderscheidt zich van andere schilders door subtiel kleurgebruik.

Het hier afgebeelde portret uit 1655 van de Romeinse heilige Sint Praxedis is ook toegeschreven aan Vermeer. Omdat er vanwege de stijl en het thema van het schilderij twijfel was of het hier wel een echte Vermeer betrof en geen vervalsing, werd er in 1986 onderzoek gedaan. Naar aanleiding van dit onderzoek werd bevestigd dat het een echte Vermeer betrof, maar dat Vermeer

de voorstelling had gekopieerd van de Italiaanse schilder Felice Ficherelli (1605-1660).

Er bestaat nog steeds twijfel of 'Sint Praxedis' een echte Vermeer is.

De discussie hierover was eind jaren tachtig geluwd, maar laaide weer op toen het schilderij in juli 2014 werd geveild.

tekst 1

Het aan Johannes Vermeer toegeschreven schilderij 'Sint Praxedis' (uit 1655) is vanavond voor omgerekend 7,85 miljoen euro geveild in Londen.

Veilinghuis Christie's had het werk getaxeerd op 8 tot 10 miljoen euro. De ietwat tegenvallende verkoopprijs voedt de twijfel over de vraag of het doek inderdaad van de Delftse meester is.

Het bedrag is een fooi voor een echte Vermeer en veel te hoog voor een niet-Vermeer. Sceptici hadden Christie's aangeraden om de verkoop uit te stellen om nader onderzoek te plegen.

bron: de Volkskrant van 9 juli 2014

Het bedrag dat op de veiling voor het schilderij 'Sint Praxedis' is betaald, voedt niet alleen de twijfel over de vraag of het hier om een echte Vermeer gaat, het laat de jarenlange bestaande twijfel ook zien. Bovendien laat het tegenvallende bedrag zien dat de context, in dit geval een veiling bij Christie's, mede bepaalt wanneer we iets zekere kennis noemen.

Sceptische scenario's kunnen moeilijk worden uitgesloten. Sceptische scenario's worden soms weergegeven in de vorm van de sceptische paradox, die altijd dezelfde generieke vorm heeft.

Contextualisten proberen deze paradox op te heffen.

Er is bij de bieders twijfel of het schilderij 'Sint Praxedis' een echte Vermeer is.

- 4p 1 Beschrijf in drie beweringen de sceptische paradox die volgt uit die twijfel. Leg uit of contextualisten de paradox in dit geval zouden kunnen opheffen.

Een van de manieren om de echtheid van een schilderij te bevestigen, is te kijken naar de kleuren. Het wit dat Vermeer gebruikte in het schilderij is loodwit.

Loodwit wordt verkregen door banden lood van 10 à 15 cm breed en één meter lang op te rollen. De opgerolde banden lood worden in aarden potten met azijnzuur gehangen. De aarden potten worden op hun beurt in paardenmest geplaatst. De chemische reactie van de dampen met het lood geeft het loodwit. Dat loodwit wordt van de banden geschrapt en vervolgens vermengd met lijnolie om als olieverf te worden gebruikt. Om de echtheid van het schilderij vast te stellen zou je met John Locke een onderscheid kunnen maken tussen primaire en secundaire kwaliteiten van het loodwit.

Dat is een onderscheid waarop George Berkeley kritiek heeft.

- 3p 2 Leg uit welke kwaliteit van het loodwit Locke primair zou noemen en welke kwaliteit secundair. Geef vervolgens de kritiek van Berkeley op dit onderscheid van Locke.

Vermeer wordt geroemd vanwege zijn subtiele kleurgebruik. Behalve het goedkope loodwit gebruikte hij vaak dure pigmenten zoals ultramarijn. Kunstkenner herkennen in deze kleurstellingen een echte Vermeer. Maar dit standpunt is problematisch vanwege een verschijnsel dat metamerisme heet.

- 2p 3 Leg met het schilderij 'Sint Praxedis' uit:
- dat het vanwege metamerisme moeilijk is om alleen op grond van de kleur vast te stellen of het een echte Vermeer betreft en
 - dat het beschouwen van kleuren als respons-afhankelijke eigenschappen een oplossing biedt voor het probleem van het metamerisme.

Hoewel de kleurstellingen in 'Sint Praxedis' typisch voor Vermeer worden geacht, wordt het toeschrijven van het schilderij aan Vermeer extra lastig, omdat de voorstelling sterk lijkt op die van een schilderij van Felice Ficherelli. Het Rijksmuseum heeft daarom 'Sint Praxedis' opnieuw onderzocht. Taco Dibbets, directeur collecties van het Rijksmuseum, zegt over dit onderzoek:

tekst 2

Vermeer kon als jongeman al heel goed schilderen en dus ook goed kopiëren. Daarom waren we aangewezen op materiaal-technisch onderzoek om te bepalen of het een echte Vermeer is.

Dus: van welk materiaal is het schilderij gemaakt? Wij hebben het onderzocht en toen bleek dat één onderdeel van de verf, namelijk het loodwit, uit Noord-Europa komt. Lood was heel goedkoop, daar werd geen internationale handel in gedreven. Daarom weten we nu dat dit schilderij afkomstig is van boven de Alpen. In Italië gebruiken ze immers loodwit dat uit Italië komt.

Bovendien hebben we gedacht: er staat een handtekening op van Vermeer, die hebben we getest, die was authentiek.

Anderzijds lijkt het op het eerste oog op een Italiaans schilderij, omdat het er bijvoorbeeld niet zo uit ziet als 'Het Melkmeisje' of een van de andere drie Vermeers die we in het Rijksmuseum hebben.

Maar toch is 'Sint Praxedis' een Vermeer. Het is Vermeer in zijn leerperiode. Hij moest het vak nog leren en dat deed je in die tijd door te kopiëren.

*naar: Nieuwsuur, aflevering 7 juli 2014-11-17,
<http://nieuwsuur.nl/onderwerp/671739-twijfel-over-echtheid-vermeer.html>*

De argumenten die Dibbets noemt, zijn niet sluitend voor zijn conclusie dat 'Sint Praxedis' een echte Vermeer is. Er zijn sceptische alternatieven mogelijk.

Zijn conclusie dat het om een echte Vermeer gaat, komt abductief tot stand. Dibbets zou wellicht gebruik kunnen maken van de theorie van de relevantist John Austin om zijn conclusie te verdedigen tegen sceptische argumenten.

5p 4 Geef een sceptisch scenario dat de conclusie van Dibbets in twijfel trekt. Leg vervolgens uit dat de conclusie van Dibbets:

- geen creatieve abductie, maar
- wel een afleiding naar de beste verklaring is.

Leg vervolgens uit:

- dat met het uitsluiten van sceptische alternatieven nog niet is voldaan aan de waarheidsgevoeligheidseis, en
- of Dibbets in een reactie op het door jouw gegeven sceptisch alternatief gebruik kan maken van het relevantisme.